

Dit zou je moeten lezen, kijken of luisteren...

Het leven loslaten

Een verpleegkundige, haar patiënten en het stervensproces, thuis en in het hospice

Het is moeilijk om origineel te zijn als je een boek schrijft over het levenseinde. Er is al zo veel geschreven door mensen die zelf het levenseinde naderden, door artsen, door psychologen, door filosofen, et cetera. Cathelijne Verboeket-Crul voegt daar het perspectief van de verpleegkundige aan toe. Een medische invalshoek? Slechts ten dele, een verpleegkundige kan zo dicht bij een terminaal zieke staan dat er veel meer aan bod komt dan alleen het ziekteproces. Zo is er de focus op de voorkeurshouding van overlijden. Maar is opgebaard worden in de slaaphouding niet meer passend?

Verboeket-Crul stelt meer aan de orde: zingeving en spiritualiteit vormen een terrein waarvan de diversiteit enorm is. Aan het eind van het leven kunnen vragen naar boven komen waarvoor in eerdere levensfasen geen ruimte was. De aandacht van de schrijfster voor levenseinde-ervaringen die volgt, wordt met voorzichtigheid gebracht. Ze heeft gemerkt dat ook onder collega's meer gedacht wordt aan hallucinaties dan aan visioenen. Sterker nog, ze stelt dat ook stervenden terughoudend zijn bij het spreken over visioenen, uit angst om niet serieus genomen te worden. In feite is dit een oproep aan vrijwilligers om open te staan voor alle soorten ervaringen die stervenden wellicht willen delen. Die open blik geldt evenzeer voor het onderwerp intimiteit en seksualiteit, bepaald niet de eerste associatie die we hebben bij het stervensproces.

Na hoofdstukken over bewust stoppen met eten en drinken, over hersenziekten en over corona stelt Verboeket-Crul de vraag aan de orde of je doodgaat zoals je hebt geleefd. Haar antwoord is bevestigend: 'Mensen die de touwtjes graag in handen houden, ervaren vaak dat het loslaten op hun sterfbed moeilijker is. Anderen, die het leven meer op zich af laten komen, ontdekken minder weerstand tegen wat zich aandient in de aanloop naar de dood.' Dat geeft zeker stof tot nadenken als we kijken naar de mensen om ons heen en naar onszelf.

Auteur: Cathelijne Verboeket-Crul
Uitgever: De Arbeiderspers
Omvang: 205 pag.
Prijs: € 21,99 (paperback),
€ 11,99 (e-book)

Beloofd is beloofd?!

Beloftes rondom het levenseinde

Beloftes rondom het sterfbed is een belangrijk, maar weinig besproken thema, aldus Jolanda Roelands, de auteur. Daar wil ze met dit boek verandering in brengen. De nadruk ligt hierbij niet op de medische zorg voor de stervende, maar op wat er in de onderlinge, nauwe (familie)relaties beloofd wordt.

Een belofte is een mondelinge of schriftelijke toezegging die je alleen met ja of nee kunt beantwoorden. Het gaat altijd over iets in de toekomst en vaak kun je van tevoren de consequenties van het beloofde niet overzien. In de loop van de tijd kan er veel veranderen, waardoor het heel moeilijk of zelfs onmogelijk wordt om je aan de ooit gedane belofte te houden. Het spreekwoord zegt: 'belofte maakt schuld', maar is dat altijd zo? Vooral daarover en wat het met mensen doet, gaan veel van de gevoerde gesprekken die Jolanda met betrokkenen voerde. Uit de opgetekende verhalen blijkt dat de impact van een ooit gedane belofte veel groter is dan wordt gedacht.

Als iemand stervende is, is men eerder geneigd toe te geven, omdat het de stervende rust geeft. Maar dat gaat voorbij aan de zwaarte van de belofte voor de achterblijver(s).

Het boek bestaat uit vijf delen die ieder afzonderlijk kunnen worden gelezen en waarin alle facetten van beloftes aan bod komen. Het boek leest prettig, mede door de vele verhalen van nabestaanden, zorgverleners en anderen. Ook citeert de schrijfster soms uit recente films en neemt ze opmerkingen van deskundigen mee in haar betoog.

Het boek heeft mij tot nadenken aangezet. Ik laat mijn kinderen mij toch maar niets beloven...

Gerda Leeuw

Auteur: Jolanda Roelands
Uitgever: Rheia
Omvang: 152 pag.
Prijs: € 22,50 (paperback),
€ 13,50 (e-book)